

DOI: 10.7596/taksad.v2i1.205

Tarih Dersindeki Kavramların Algılanma Düzeylerine İlişkin Bir Değerlendirme¹

An Overview to High School Students' Perceptions about Concepts of History Lesson

Ahmet Sait CANDAN², Özkan KOÇER³

Abstract

The aim of this work is to determine the high school students' perceptions about concepts of History lesson and to offer precautions to be taken to increase students' perception levels. The empirical data gathered from tenth grade students of different high school types of Zonguldak province.

Two different tests, the concept success test and the concept matching test, which was prepared for the research applied to 767 students. The empirical data analyzed with SPSS statistical software. Frequency and percent statistics were used to determine the descriptive qualities of the students, average and standard deviation statistics were used to determine the students' concept success points, T-test one way Anova test and Chi-square test were used to investigate the level of concept matching and concept success test according to students' descriptive qualities .

At the end of the work, the results of the research are displayed. The level of students' concept success and concept matching was very low and there was a significant differentiation at the success levels among high school types. The success level of vocational high school was quite low considering with the general high schools. In addition to this, there was a significant differentiation at the level of student's concept success and concept matching according to student's genders and settlements.

Keywords: Education, History Education, Concepts, Concept Teaching, Teaching History.

¹ Bu makalede "Meslek Liselerindeki Öğrencilerin Lise 10. Sınıf Tarih Dersindeki Kavramların Kazandırılma Düzeylerinin Diğer Okul Türleri İle Karşılaştırılması" adlı tezin verileri kullanılmıştır.

² Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü öğretim üyesi.

³ Filyos Atacan Şanlı Çok Programlı Lisesi Tarih Öğretmeni.

Özet

Bu çalışma, ortaöğretim öğrencilerinin tarih dersinde yer alan kavramları algılama düzeylerini ölçerek algı düzeylerinin artırılmasına yönelik çözüm önerileri sunmak amacıyla hazırlanmıştır. Araştırmada örneklem olarak ortaöğretim 10. Sınıf öğrencileri seçilmiştir. Amaç doğrultusunda oluşturulan kavram başarı testi ile kavram eşleştirme testi 2011-2012 Eğitim-Öğretim yılında Zonguldak ilinde farklı lise türlerinde eğitim gören 767 öğrenciye uygulanmıştır.

Elde edilen veriler SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerinin belirlenmesinde frekans ve yüzde istatistiklerinden; kavram başarı puanı ve kavram eşleştirme testlerinden aldıkları puanların belirlenmesinde ortalama ve standart sapma istatistiklerinden; kavram başarı ve kavram eşleştirme düzeylerinin incelenmesinde ise T testi, tek yönlü Anaova ve Ki-kare analizlerinden yararlanılmıştır.

Araştırma sonucunda; öğrencilerin kavram başarı ve kavram eşleştirme düzeylerinin oldukça düşük olduğu, lise türlerine göre başarı düzeylerinde anlamlı farklılaşmalar olduğu, özellikle meslek liselerindeki başarı oranının genel liselere göre oldukça düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir. Araştırmada ayrıca öğrencilerin kavram başarı ve kavram eşleştirme düzeylerinde cinsiyetlerine ve yerleşim yerlerine göre de farklılaşmalar tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Tarih Eğitimi, Kavramlar, Kavram Öğretimi, Tarih Öğretimi.

1. Giriş

Tarih dersleri, eğitim ve öğretimin mihver derslerindedir. Dünyanın neresinde olursa olsun her ülke, kendi eğitim sisteminin elverdiği ölçüde tarih dersini belli amaçlar doğrultusunda işlemeye ve geliştirmeye çalışır. Tarih öğretimi ise geçmişten kaçmanın veya kaçınmanın olanaksız olduğunu, dolayısıyla günümüz insanının dünyanın bugünkü hali ve şartları ile değişik toplumları ve günümüz ile geçmiş arasındaki bağlantıları iyi bir şekilde anlamaları için geçmişi en iyi şekilde öğrenmeleri gerektiğini ifade etmektedir (Dinç, 2006: 264). Tarih öğretimi, tarihsel bilginin değişebilir pedagojik hedefler doğrultusunda öğrencilere "ulaştırılmasını" ya da gerek tarihsel bilginin doğasının zorlamaları ve gerekse tarih öğretiminin başlı başına bir bilim dalı olarak verilerinin tarih programlarına dahil edilmesi sonucunda, öğrenciler tarafından bizzat "üretilmesini" içermektedir (Köksal, 2007: 230). Yani öğrenciler tarihsel kavram, olay ve olguları anlamak için tarihte araştırma yöntemlerini, kronoloji ve tarihsel belgeleri inceleme tekniklerini yardımcı unsurlar olarak kullanmalıdır.

Tarih öğretimi aracılığıyla, çağımız insanının ihtiyaç duyduğu önemli nitelik ve beceriler öğrencilere kazandırılabilir. Bu ders aracılığıyla öğrencilere duyuşsal niteliklerin kazandırılmasının yanında sosyal beceriler, geçmişle bugünü mukayese edebilme, değişim ve sürekliliği algılayabilme, kanıtları değerlendirebilme, eleştirel ve analitik düşünebilme gibi pek çok özelliğin kazandırılması mümkündür. Özellikle ilköğretim aşamasında öğrencilere öğretilecek tarih bilgileri öğrencilerin günlük hayatta kullanabileceği ve kolaylıkla algılayabileceği tarzda olmalıdır (Ulusoy, 2010: 302).

Son birkaç yıl içerisinde ülkemizde tarih öğretimi alanında yapılan çalışmaların sayısı artmaya başlamıştır. Bu durum ülkemizdeki tarih eğitimi açısından sevindirici bir gelişmedir. Yapılan bu çalışmalar tarihsel düşünme becerileri üzerine ağırlık kazanmaktadır. Bu beceriler; kronolojik düşünme, tarihsel kavrama, tarihsel analiz ve yorum, tarihsel araştırma becerileri, analiz ve karar vermeden oluşmaktadır. Bu becerilerin kazanılabilmesi için tarih öğretiminin amaçları çok iyi bilinmelidir. Bu alanın amaçlarının yeterince bilinmemesi durumunda, okullarda okutulan tarih dersleri; isim, rakam, sayı ve maddelerin öğretildiği bir ders olmaktan öteye bir işlev göremeyecektir (Demircioğlu, 2010: 8). Tarih öğretimin genel amaçlarını anlayabilmek için bu alanın öğretilmesinin dayanakları olan disiplin dışı ve disiplin içi amaçlarının değerlendirilmesi gerekir.

1.1. Yapılandırmacı Yaklaşım ve Tarih Öğretimi

Yapılandırmacılık, öğrenenin öğrenme sürecindeki temel rolünü açıklayan bir öğrenme teorisidir. Bilgi ve gerçeğin insanın aklının dışında olmadığı ve bilginin birey tarafından yapılandırıldığı, bu teorinin savunduğu temel unsurlardır. Yapılandırmacılık, bireyin bilişsel süreçlere nasıl ulaştığını, bu süreçleri nasıl geliştirdiğini ve kullandığını açıklamaktadır (Gömleksiz ve Kan, 2007: 60).

Yapılandırıcı öğrenme yaklaşımı, öğrenmeyi, öğrenen açısından ele almakta ve öğrenenin bilgiyi nasıl yapılandığıyla ilgilenmektedir. Bu yaklaşımın merkezinde öğrenci vardır ve öğretmen öğrenenlerin bilgiyi nasıl yapılandıracakları hakkında rehberlik etmektedir. Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre bireyler, öğrenme sürecinde aktif olup kendi kişisel bilgi ve anlamlarını, bireysel ve sosyal etkinlikler bağlamında kendileri yapılandırabilmektedirler. Birey, öğrenirken geçmişteki deneyimlerini ve ön bilgilerini kullanarak yeni bilgiler oluşturmaktadır (Ocak ve Yurtseven, 2009: 95).

Son yıllarda yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de kabul görmeye başlamıştır. 2005 yılında yenilenen ilköğretim programında bu yaklaşımın etkileri görüldüğü gibi; öğretmen ve öğrenci rollerinde, okullardaki öğrenme yaşantılarında, öğrenme-öğretme sürecinde ve öğrenme materyallerinde de değişimler meydana gelmiş, öğretmen merkezli anlayıştan öğrenci merkezli anlayışa yer verilmeye başlanmıştır. İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı da yapılandırmacı öğretim programına göre düzenlenmiş olup ders kitapları da bu anlayışa uygun olarak hazırlanmıştır (Ocak ve Yurtseven, 2009: 95).

İlköğretimde yaşanan program reformu dolayısıyla yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde öğrencileri merkeze alan beceri temelli bir tarih öğretimi yapılmaktadır. Bu çerçevede etkinlikler aracılığıyla tarih konuları çeşitli öğretim materyallerinin öğrenci tarafından çözümlenerek birtakım çıkarımlarda bulunmasına dayanmaktadır. Liselerde ise 2009 yılı itibarıyla yapılandırmacı yaklaşım esas alınmış, ancak sonuçlarına dair genel verilere ulaşacak kadar araştırma yapılmamıştır.

Ancak yapılandırmacı yaklaşımın liselerde uygulanmasının öğrencilerin kavram kazanımlarına olumlu yansımaları düşünülmektedir. Nitekim Özşahin'in (2008) "Ortaöğretim Tarih Derslerinde Yapılandırmacı Öğretim Yaklaşımıyla Modellendirilmiş Etkinliklerin Öğrencilerin Kavram Kazanma Düzeylerine Etkisi"ni belirlemeye yönelik yaptığı araştırmada; tarih öğretiminde yapılandırmacı yaklaşımla geliştirilmiş etkinliklerle öğrenim gören öğrencilerin, kavram kazanma düzeyinin

geleneksel öğretim yöntemiyle öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Yalnız tarih derslerinde yapılandırmacı anlayışın uygulanmaya konulması sonucunda öğrencilerin kavramları kazanma düzeyleri ile ilgili genel bir çalışma henüz yapılmamıştır. Her şeyden önce programın değişikliği tarih öğretim sisteminin kökten değişikliği değildir. Bu bir süreçtir. Öğretmenlerin, ders kitaplarının ve kullanılan yöntem ve tekniklerin değişimi de bu sürecin bir parçasıdır.

1.2. Kavram Öğretimi ve Kavram Yanılgıları

Öğretimin ilk ve en önemli basamaklarından biri de kavram öğretimidir. Çünkü öğrencinin nasıl öğrendiği, bilgiyi nasıl oluşturduğu, bilgide gerçekleşen doğru ve yanlış yapılanmaları içinde barındıran kavram öğretimi; anlamlı öğrenmenin gerçekleşebilmesi için ilk adım olarak nitelendirilebilir.

Kavram, benzer ya da farklı obje ve olayların, ortak özelliklerinin bir kelime ya da isimle ifade edilmesi şeklinde belirtilebilmektedir. Genel anlamda kavram; insan zihninde anlaşılan, farklı obje ve olguların değişebilen ortak özelliklerini temsil eden bir bilgi yapısı olmakta, bir sözcükle ifade edilmekte ve insanların düşünceleri sonucu gelişmektedir.

Kavramlar, benzer nesnelere, insanları, olayları, süreçleri, fikirleri gruplamada kullanılan bir kategoridir. Kavramlar, bireyin bir grup varlık, olay, fikir ve süreçleri diğer gruplardan ayırt etmesini sağladığı için, diğer grup varlık, olay, fikir ve süreçler ile de ilişkiler kurmasına yardım eder. Kavramların bazıları daha somut ve basit iken bazıları daha soyut ve karmaşıktır. Schulte'e göre, kavram öğretimi; ilköğretimin ilk yıllarından itibaren önem verilmesi gereken önemli bir süreçtir.

Kavram öğretimi bazı kavramların öğrencinin zihninde oluşmasını sağlamak amacıyla yapılmaktadır. Kavram öğretimindeki mevcut öğretim programı (Çoban, 2007: 162-163);

- ✓ Öğrenciye kavramı ifade eden sözcüğü vermek,
- ✓ Kavramın sözel bir tanımını vermek,
- ✓ Tanımın anlaşılması için kavramın tanımlayıcı ve ayırt edici niteliklerini belirtmek,
- ✓ Öğrencinin kavrama dâhil örnekler ile dâhil olmayan örnekler bulmasını sağlamak, basamaklarından oluşur.

Bir kelimeyi tam olarak bilmek onu tam olarak kavramakla mümkündür. Eğer kavramlar öğrencide ilk yıllarda yanlış yerleşirse, ileriki yıllarda bunların doğrusunu öğretmek bilgi transferi açısından zor olmaktadır

Kavramlar konunun öğreniminde önemli araçlar olmakla birlikte, öğretim süreçlerinde sorunlarla karşılaşmaktadır. Bunlardan birisi de kavram yanılgılarıdır. En genel tanımı ile kavram yanılgıları, öğrencilerin fikirlerindeki bilimsel olarak doğru olmayan kendilerine özgü yorumlar ve anlamalardır.

Kavram yanılgısı, bir hata veya bilgi eksikliğinden dolayı verilmiş yanlış bir cevap olmayabilir. Kavram yanılgısı bir kişi tarafından bir kavramın zihinde herhangi bir şey ifade etmesinin

yanında bu bilgilerin bilimsel olarak kabul edilenden farklı olması ve ileriye dönük öğrenmelerde genellikle öğrenmeyi negatif olarak etkilemesidir (Aktekin, 2009: 315).

Kavram yanılgıları genel olarak öğrencilerin fikirlerindeki bilimsel olarak doğru olmayan kendilerine özgü yorumlar ve anlamlar şeklinde tanımlanabilir. Kavram yanılgıları değişime dirençli olduğu için de özellikle geleneksel yöntemlerle değiştirilmeleri zor olmaktadır. Yeterli bir tarih eğitimi için temel tarih kavramlarının eğitim basamaklarında tam ve doğru olarak öğretilmesi son derece önemlidir. Çünkü temel kavramların öğrenilme düzeyi öğrencilerin daha sonra karşılaştığı olay ve olguları anlamada temel rol oynayacaktır.

Tarihsel düşünmenin gelişimi çocuktaki kavramsal gelişime bağlıdır (Dilek, 2007: 48). Öğrencilerin tarih dersiyle ilgili ilkeleri öğrenebilmesi ve toplumsal problemleri çözebilmesi için kronoloji, dönem, devrim, olgu, medeniyet, süreklilik, değişim gibi temel kavramları çok iyi kazanması gerekir. Kavramlar, çocuğun uzun süreli belleğindeki temel bilişsel yapıların oluşmasına ve yeni gelen bilgileri anlamlı bir biçimde belleklerinde depolamalarına yardımcı olur. Bu nedenle öğretmenlerin kavram öğretimine önem vermesi ve öğrencilerin kavramları anlamlı bir biçimde öğrenmelerine yardımcı olmaları gerekir (Candan, 2009: 133).

Tarih dersi doğası itibari ile bir kısım zorluklar taşır. Her şeyin başında öğrenci tarih dersinde geçmişte yaşanmış bir olayı veya var olan bir durumu hatırlamalıdır. Öğrencinin yüksek derecede seçici olan tarihsel hafızası, çok dikkat çekici ve günümüzde etkisini devam ettiren sosyal süreçler haricindeki bilgileri, güçlükle hatırlar. Öğrenci hatırladığı tarih hakkında o zamanın değer yargılarına göre yorumlar yapmalı ve değerlendirmelerde bulunmalıdır. Öğrenci bunları yaparken tarih derslerinde kullanılan kavramları da öğrenmek zorundadır. Öğrenciler için tarihte var olan siyasi ve sosyal olaylar hakkında yorumlar yapmak ve geçmişte kullanılan kavramları öğrenmek oldukça güçtür ve sıklıkla yanılgılar ortaya çıkmaktadır. Kullanılan tarihsel kavram çocuğun gelişimine uygun olmalıdır. Zira kavram algılamada yaş etken bir rol oynar. Çocukların geçmiş hakkındaki bazı kavramları sekiz yaşında, zamanı sayma sistemini tamamıyla on bir, zaman şeritlerini on üç yaşında anlamaya başladıklarını ve zamanla ilgili sözcükleri ve tarihleri hakkındaki olgunluğa da on altı yaş civarında eriştiklerini önermektedirler (Dilek, 2007: 67).

Öğrencilerin kavramları anlama ve kavram yanılgıları üzerine bir çok disiplinde çalışma yapılmış olsa da özellikle tarih alanında bu tür çalışmaların olmaması tarih kavramlarının ne düzeyde öğrenildiği noktasında elimizde bir veri olmamasına neden olmaktadır. Özellikle yapılandırmacı yaklaşımın uygulamaya konulmasından sonra tarih öğretiminde ortaöğretimde durumun ne olduğunun ortaya konması gerekir.

1.3. 10. Sınıf Tarih Dersi Üniteler ve Ünitelerde Geçen Kavramlar

10. Sınıf tarih dersi üniteleri ve kazandırılması öngörülen kavramlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: 10 Sınıf Tarih Dersi Üniteleri ve Ünitelere Göre Kavramların Dağılımı

UNITE ADI	KAVRAMLAR
BEYLİKTE DEVLETE (1300-1453)	Tekfur, Fütüvvet, Voyvoda, İskân, Kolonizasyon, Yörük, Fetret Devri, Hanedan, Saltanat, Örf, Çıkma, Dirlik, Hirfet, Lonca, Gedik, Mirî Arazi, Tahrir
DÜNYA GUCU: OSMANLI DEVLETİ (1453-1600)	Fetihname, Amanname, Babüssade, Rönesans, Reform, Katoliklik, Ortodoksluk, Protestanlık, Kalvenizm, Engizisyon, Papalık, Dogmatizm, Hümanizm, Harem, Divanhümayun, Reaya, Kalem, Eyalet, Sancak, Kaza, Muhtesip, Yurtluk, Ocaklık, Birun, Enderun, Seyfiye, İlmiye, Kalemîye, İmtiyaz, Kapitülasyon, Hazine, Külliye
ARAYIŞ YILLARI (XVII. YÜZYIL)	Ekber ve Erşed, Arşidük, Merkantilizm, İslahat, Mültezim, Mutlakiyet, Meşrutiyet, Parlamento, Bütçe, Kutsal İttifak, Vakanüvis
AVRUPA VE OSMANLI DEVLETİ (XVIII. YÜZYIL)	İttifak, Denge Politikası, Millî Çıkar, Makyavelizm, Diplomasi, Esham, Sebil, Coğrafi Keşifler, Sanayi İnkılâbı, Grek Projesi, Koloni, Milliyetçilik, Laiklik, İhtilal, İnsan Hakları, Nizam-ı cedit, İrad-ı cedit, Sefaretname
EN UZUN YÜZYIL (1800-1922)	Tanzimat, Panslavizm, Pantürkizm, Osmanlıcılık, Batıcılık, Kanun-u esasi, Meclis-i Mebusan, Fırka, Milliyetçilik

Yukarıda verilen kavramlar 10. sınıf ders programında yer alan kavramlardır. Bu kavramlar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan ders kitabında her ünitenin başında temel kavram olarak verilmiştir. Hem ders kitabında hem de programda kavram ve terimlerin iç içe geçtiğini görmekteyiz. Bu durumun örneklerine diğer alanlarda kavram öğretimiyle ilgili yapılan araştırmalarda da görmekteyiz. Bu durumun nedenini terimin tanımında aramak gerekir. Terimi genel olarak dil bilimciler; bilim, sanat, spor ve meslek dallarıyla alakalı bir kavramı karşılayan kelime olarak verirler. Yani terim bir alanla ilgili özel bir kavramdır.

Terimler bilim, sanat ve meslek dallarının mensupları arasında anlaşmayı sağlayan, ait olduğu alanın özel kavramlarını karşılayan kelimelerdir (Kültürel, 2009: 384). Zeynep Korkmaz Gramer Terimleri Sözlüğü'nde terim ile ilgili şu tanımlamayı yapar: "Bilim, teknik, sanat, spor, zanaat gibi çeşitli uzmanlık alanlarının kavramlarına verilen sınırlı ve özel anlamdaki ad." (Korkmaz, 1992: 149). Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü'nde Ahmet Topaloğlu ise terimi ilim, teknik, sanat, spor, ticaret gibi özel alanlarda kullanılan, genellikle belirli bir tek kavramın, nesnenin, olayın veya durumun karşılığı olan kelime olarak açıklayarak Coğrafyada ada, edebiyatta beyit vb. örnekleri verir (Topaloğlu, 1989: 143). Türk Dil Kurumu ise Güncelleştirilmiş Sözlükte "Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelime olarak yapmıştır." Görüldüğü gibi birçok dil bilimci terimi bir alana özgü olan kavramlar olarak açıklamaktadır. Bu durum bize kavram ve terimlerin ders programlarında bir arada verilmesinin nedenini açıklamaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmanın konusunu 10. Sınıf Tarih derslerinde yer alan kavramların, Zonguldak ili örneğinden hareketle, öğrenciler tarafından algılanma düzeylerini ve algılama düzeylerindeki farklılıkların nedenlerinin belirlenmesi oluşturmaktadır.

2.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Ortaöğrenim kurumları farklı okul türlerinden oluşmaktadır. Bu kurumlar içerisinde Mesleki ve Teknik ortaöğrenim kurumları mesleğe yönelik okullar olması nedeniyle genel kültür derslerinde birtakım sıkıntılar yaşanmaktadır. 2009 yılından itibaren 10. sınıf tarih dersleri yapılandırmacı eğitim formatında işlenmeye başlamıştır. Dolayısıyla ortaöğretimde yapılandırmacı yaklaşım ile geliştirilmiş tarih derslerindeki etkinliklerin öğrencilerin kavram kazanmalarına etkisi henüz bilimsel verilerle ortaya konulmamıştır. Bu çalışma bu yöndeki eksikliği gidermeye yöneliktir. Elde edilecek veriler okul türlerine göre farklılaşan tarih öğretimine yeni bir hareket kazandırması açısından yararlı olacaktır.

Bu çalışmanın amacı, ortaöğretim 10 sınıf öğrencilerinin farklı okul türlerine göre 10 sınıf tarih dersindeki kavramları algılama düzeylerini ve algılama düzeylerindeki farklılıkların nedenlerini tespit etmek ve bu nedenler üzerinden iyi bir tarih öğretimi sunmanın yollarını her yönüyle araştırmak ve öğretimde kaliteyi artırmaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki soruların yanıtları aranmaktadır:

- Araştırmaya katılan öğrencilerin gittikleri lise türlerine (genel ve meslek liseleri) göre; 10. sınıf tarih dersindeki kavram eşleştirme ve kavram başarı düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
- Araştırmaya katılan öğrencilerin gittikleri lise alt türlerine göre; 10. sınıf tarih dersindeki kavram eşleştirme ve kavram başarı düzeyleri farklılaşmakta mıdır?

- Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre; 10. sınıf tarih dersindeki kavram eşleştirme ve kavram başarı düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
- Araştırmaya katılan öğrencilerin yerleşim yerlerine göre; 10. sınıf tarih dersindeki kavram eşleştirme ve kavram başarı düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
- Araştırmaya katılan öğrencilerin 10. sınıf tarih dersindeki kavram eşleştirme ve kavram başarı düzeyleri arasında istatistikî açıdan anlamlı ilişkiler var mıdır?
- Araştırmaya katılan öğrencilerin gittikleri lise türlerine göre; 10. sınıf tarih dersindeki kavram eşleştirme ve kavram başarı düzeyleri arasındaki ilişkiler farklılaşmakta mıdır?

2.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada 10. Sınıf öğrencilerinin farklı okul türlerine göre tarih dersindeki kavramları algılama düzeyleri ve algılama düzeylerindeki farklılıkların nedenlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 10. Sınıf öğrencilerinin tarih dersinde geçen kavramların öğrenme düzeylerini okul türlerine göre belirtmeye çalışan betimsel nitelikli tarama modelinde bir çalışmadır. Bu amaçla geliştirilen kavram başarı testi 2011-2012 eğitim öğretim yılında Zonguldak ilinde farklı lise türlerinde eğitim gören 767 10.Sınıf öğrencisine uygulanmıştır.

Elde edilen veriler bilgisayar ortamında analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerinin belirlenmesinde frekans ve yüzde istatistiklerinden, öğrencilerin kavram başarı puanlarının incelenmesinde ise t- testi, tek yönlü anova testi ve ki kare analizlerinden yararlanılmıştır.

2.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma Zonguldak il merkezinde, Çaycuma ve Alaplı ilçelerinde ve Filyos beldesinde bulunan meslek lisesi statüsünde bulunan okullar ile yine bu yerleşim yerlerinde bulunan diğer okul türlerinde 2011 -2012 eğitim öğretim yılında 10. Sınıfta eğitim gören öğrencilerle sınırlıdır.

Bu araştırmanın evrenini 2011-2012 eğitim öğretim yılında Zonguldak ilinde faaliyet gösteren ortaöğretim kurumlarında eğitim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmaya konu olan okulların resmi web sayfalarından alınan verilere göre toplam öğrenci sayısı 6207'dir.

Örneklemini ise evren içerisinde bulunan Zonguldak Merkez, Çaycuma ve Alaplı ilçeleri ve Filyos beldesinde bulunan meslek lisesi ve diğer okul türlerinin 10. Sınıfında öğrenim gören 767 öğrenci oluşturmuştur. Örneklemin okullara göre dağılımı Tablo-2' de verilmiştir.

Tablo-2: Örneklemin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Okul Türü	Evrendeki Okul Sayısı	Örneklemdaki Okul Sayısı
Fen Lisesi	1	1
Anadolu Öğretmen Lisesi	3	3
Anadolu Lisesi	21	4
Genel Lise	11	2
Çok Programlı lise	9	2
İmam Hatip Lisesi	4	1
Teknik Lise	5	2
Anadolu Teknik Lise	6	2
Endüstri Meslek Lisesi	6	2
Kız Meslek Lisesi	3	2
Toplam	84	21

3. Araştırmada Elde Edilen Verilen Analizi ve Değerlendirilmesi

Ortaöğretim 10 sınıf öğrencilerinin farklı okul türlerine göre; tarih dersindeki kavramları algılama düzeylerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen araştırmadan elde edilen sonuçlara aşağıda yer verilmektedir.

3.1. Araştırmaya Katılan 10. Sınıf Öğrencilerinin Okul Türlerine Göre Sayısal Dağılımı

Aşağıdaki tabloda araştırmanın örneklemini oluşturan okullar, okulların türleri, okul türlerine göre öğrenci sayıları oransal olarak gösterilmektedir.

Tablo-3: Araştırmaya Katılan 10. Sınıf Öğrencilerinin Okullara Göre Dağılımı

		Genel Okul Türü		
Okul Alt Türü		Liseler Grubu	Meslek Liseleri Grubu	Toplam
Fen Lisesi	Sayı	54	0	54
	Yüzde	%13,6	%0,0	%7,0
Anadolu Öğretmen Lisesi	Sayı	141	0	141
	Yüzde	%35,4	%0,0	%18,4
Anadolu Lisesi	Sayı	150	0	150
	Yüzde	%37,7	%0,0	%19,6

Genel (düz) Liseler	Sayı	53	0	53
	Yüzde	%13, 3	%0, 0	%6, 9
Anadolu Teknik Lise	Sayı	0	40	40
	Yüzde	%0, 0	%10, 8	%5, 2
Teknik Lise	Sayı	0	80	80
	Yüzde	%0, 0	%21, 7	%10, 4
Endüstri Meslek Lisesi	Sayı	0	47	47
	Yüzde	%0, 0	%12, 7	%6, 1
Kız Meslek Lisesi	Sayı	0	97	97
	Yüzde	%0, 0	%26, 3	%12, 6
İmam Hatip Lisesi	Sayı	0	25	25
	Yüzde	%0, 0	%6, 8	%3, 3
Çok Programlı Lise	Sayı	0	80	80
	Yüzde	%0, 0	%21, 7	%10, 4
Toplam	Sayı	398	369	767
	Yüzde	%100, 0	%100, 0	%100, 0

Araştırmaya Zonguldak İli'nde ortaöğretimde farklı okul türlerine giden 767 öğrenci katılmıştır, öğrencilerin; 408'i kız, 359'u erkektir. Öğrencilerin 398'i genel liselere, 369'u meslek liselerine gitmektedirler. Genel liselere giden öğrencilerin %13, 6'sı Fen lisesi, %35, 4'ü Anadolu öğretmen lisesi, %37, 7'si Anadolu lisesi, %13, 3'ü Genel (düz) liselerde eğitim görmekte, meslek liselerine giden öğrencilerin ise; %10, 8'i Anadolu teknik lisesi, %21, 7'si teknik lise, %12, 7'si endüstri meslek lisesi, %26, 3'ü kız meslek lisesi, %6, 8'i imam - hatip lisesi ve %21, 7'si çok programlı liselerde eğitim görmektedirler.

Tablo-3 incelendiğinde liseler grubunda öğrenim gören 10.sınıf öğrencilerinin 54' ünün (%13, 6) Fen Lisesi, 141' inin (%35, 4) Anadolu Öğretmen Lisesi, 150' sinin (%37, 7) Anadolu Lisesi, 53' ünün (%13, 3) Genel (düz) Liseler; meslek liseleri grubunda öğrenim gören 10.sınıf öğrencilerinin 40' inin (%10, 8) Anadolu Teknik Lise, 80' inin (%21, 7) Teknik Lise, 47' sinin (%12, 7) Endüstri Meslek Lisesi, 97' sinin (%26, 3) Kız Meslek Lisesi, 25' inin (%6, 8) İmam Hatip Lisesi, 80' inin (%21, 7) Çok Programlı Lisede öğrenim gördüğü görülmektedir. Bu dağılım tümüyle değerlendirildiğinde örneklemin evreni en iyi şekilde temsil edebilecek şekilde oluştuğu söylenebilir.

3.2. Tarih Dersinde İşlenen Kavramlara Verilen Cevapların Doğruluk Durumu ile Genel Lise Türleri Arasındaki İlişkinin Ki-kare Analizi ile İncelenmesi

10. Sınıf Tarih dersinde işlenmesi öngörülen ve Tablo-1’de belirtilen kavramların kazandırılma düzeylerini okul türlerine göre analizini gösteren tablo aşağıdadır. Bu tabloda Liseler Grubu’na Fen Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi, Anadolu Lisesi, Genel (Düz) Liseler ve Çok Programlı Lise girmektedirken; Meslek Liseleri Grubu Anadolu Teknik Lisesi, Teknik Lise, Endüstri Meslek Lisesi, Kız Meslek Lisesi ve İmam Hatip Lisesinden oluşmaktadır.

Tablo-4: 10. Sınıf Tarih Dersi Kavramlarına Verilen Cevapların Okul Türlerine Göre Dağılımı

		Liseler Grubu		Meslek Liseleri Grubu		p
		n	%	n	%	
Makyavelizm	Yanlış	121	%30,4	302	%81,8	$\chi^2=204,843$ p=0,000
	Doğru	277	%69,6	67	%18,2	
Hümanizm	Yanlış	112	%28,1	323	%87,5	$\chi^2=275,138$ p=0,000
	Doğru	286	%71,9	46	%12,5	
Fütüvvet	Yanlış	321	%80,7	356	%96,5	$\chi^2=46,290$ p=0,000
	Doğru	77	%19,3	13	%3,5	
Babıali	Yanlış	197	%49,5	305	%82,7	$\chi^2=93,098$ p=0,000
	Doğru	201	%50,5	64	%17,3	
Ferman	Yanlış	61	%15,3	230	%62,3	$\chi^2=179,669$ p=0,000
	Doğru	337	%84,7	139	%37,7	
Tahrir	Yanlış	218	%54,8	332	%90,0	$\chi^2=116,935$ p=0,000
	Doğru	180	%45,2	37	%10,0	
Miri arazi	Yanlış	32	%8,0	171	%46,3	$\chi^2=144,330$ p=0,000
	Doğru	366	%92,0	198	%53,7	
Merkantilizm	Yanlış	143	%35,9	326	%88,3	$\chi^2=221,444$ p=0,000
	Doğru	255	%64,1	43	%11,7	
Müsadere usulü	Yanlış	186	%46,7	343	%93,0	$\chi^2=191,134$ p=0,000
	Doğru	212	%53,3	26	%7,0	
Muhtesip	Yanlış	226	%56,8	296	%80,2	$\chi^2=48,364$ p=0,000
	Doğru	172	%43,2	73	%19,8	
Panslavizm	Yanlış	40	%10,1	246	%66,7	$\chi^2=262,469$ p=0,000
	Doğru	358	%89,9	123	%33,3	
Reaya	Yanlış	70	%17,6	261	%70,7	$\chi^2=220,442$ p=0,000
	Doğru	328	%82,4	108	%29,3	

Kadı	Yanlış	71	%17,8	261	%70,7	$X^2=218,206$ p=0,000
	Doğru	327	%82,2	108	%29,3	
Sancak	Yanlış	114	%28,6	249	%67,5	$X^2=115,850$ p=0,000
	Doğru	284	%71,4	120	%32,5	
Enderun	Yanlış	22	%5,5	163	%44,2	$X^2=156,248$ p=0,000
	Doğru	376	%94,5	206	%55,8	
Hirfet	Yanlış	353	%88,6	334	%90,5	$X^2=0,690$ p=0,238
	Doğru	45	%11,4	35	%9,5	
Tanzimat	Yanlış	73	%18,3	275	%74,5	$X^2=243,858$ p=0,000
	Doğru	325	%81,7	94	%25,5	
Esham	Yanlış	272	%68,3	329	%89,2	$X^2=48,934$ p=0,000
	Doğru	126	%31,7	40	%10,8	
İmparatorluk	Yanlış	98	%24,6	222	%60,2	$X^2=99,465$ p=0,000
	Doğru	300	%75,4	147	%39,8	
İşkân	Yanlış	185	%46,5	291	%78,9	$X^2=85,259$ p=0,000
	Doğru	213	%53,5	78	%21,1	
Siyasal Birlik	Yanlış	62	%15,6	219	%59,3	$X^2=158,033$ p=0,000
	Doğru	336	%84,4	150	%40,7	
Coğrafi Keşifler, Reform, Rönesans, Fransız İhtilali	Yanlış	127	%31,9	224	%60,7	$X^2=63,965$ p=0,000
	Doğru	271	%68,1	145	%39,3	
Celali İsyanları	Yanlış	223	%56,0	249	%67,5	$X^2=10,605$ p=0,001
	Doğru	175	%44,0	120	%32,5	
Kanunuesasi	Yanlış	205	%51,5	277	%75,1	$X^2=45,517$ p=0,000
	Doğru	193	%48,5	92	%24,9	
Meşrutiyet	Yanlış	230	%57,8	281	%76,2	$X^2=29,035$ p=0,000
	Doğru	168	%42,2	88	%23,8	
Egemenlik Hakları	Yanlış	242	%60,8	309	%83,7	$X^2=49,788$ p=0,000
	Doğru	156	%39,2	60	%16,3	
Diplomasi	Yanlış	164	%41,2	316	%85,6	$X^2=161,417$ p=0,000
	Doğru	234	%58,8	53	%14,4	
Derebeylik, Mutlak Otorite	Yanlış	216	%54,3	283	%76,7	$X^2=42,348$ p=0,000
	Doğru	182	%45,7	86	%23,3	
Aydınlanma Çağı	Yanlış	64	%16,1	191	%51,8	$X^2=109,843$ p=0,000
	Doğru	334	%83,9	178	%48,2	
Coğrafi Keşifler	Yanlış	86	%21,6	235	%63,7	$X^2=139,305$ p=0,000
	Doğru	312	%78,4	134	%36,3	

Sanayi İnkılabı	Yanlış	116	%29, 1	278	%75, 3	$X^2=163, 551$ p=0, 000
	Doğru	282	%70, 9	91	%24, 7	
Fransız İhtilali, Evrensellik	Yanlış	117	%29, 4	278	%75, 3	$X^2=161, 801$ p=0, 000
	Doğru	281	%70, 6	91	%24, 7	
Ulusal Devlet	Yanlış	167	%42, 0	250	%67, 8	$X^2=51, 337$ p=0, 000
	Doğru	231	%58, 0	119	%32, 2	
Kanun Üstünlüğü	Yanlış	92	%23, 1	277	%75, 1	$X^2=207, 015$ p=0, 000
	Doğru	306	%76, 9	92	%24, 9	
Parlamento - Parlamenter sistem	Yanlış	167	%42, 0	302	%81, 8	$X^2=128, 201$ p=0, 000
	Doğru	231	%58, 0	67	%18, 2	
Mesleki Eğitim	Yanlış	119	%29, 9	270	%73, 2	$X^2=143, 437$ p=0, 000
	Doğru	279	%70, 1	99	%26, 8	
Dirlik	Yanlış	196	%49, 2	261	%70, 7	$X^2=36, 704$ p=0, 000
	Doğru	202	%50, 8	108	%29, 3	
Tımarlı Sipahi	Yanlış	133	%33, 4	253	%68, 6	$X^2=94, 615$ p=0, 000
	Doğru	265	%66, 6	116	%31, 4	
Lonca	Yanlış	274	%68, 8	288	%78, 0	$X^2=8, 284$ p=0, 003
	Doğru	124	%31, 2	81	%22, 0	
Osmanlı Eğitim Kurumları	Yanlış	164	%41, 2	221	%59, 9	$X^2=26, 742$ p=0, 000
	Doğru	234	%58, 8	148	%40, 1	
Eyalet	Yanlış	107	%26, 9	192	%52, 0	$X^2=50, 909$ p=0, 000
	Doğru	291	%73, 1	177	%48, 0	
İltizam	Yanlış	244	%61, 3	293	%79, 4	$X^2=29, 870$ p=0, 000
	Doğru	154	%38, 7	76	%20, 6	
Vakıf	Yanlış	121	%30, 4	283	%76, 7	$X^2=164, 598$ p=0, 000
	Doğru	277	%69, 6	86	%23, 3	
Yürütme Gücü	Yanlış	76	%19, 1	233	%63, 1	$X^2=154, 432$ p=0, 000
	Doğru	322	%80, 9	136	%36, 9	
Divanhümayun	Yanlış	89	%22, 4	200	%54, 2	$X^2=82, 659$ p=0, 000
	Doğru	309	%77, 6	169	%45, 8	
Saltanat Sistemi	Yanlış	145	%36, 4	262	%71, 0	$X^2=91, 880$ p=0, 000
	Doğru	253	%63, 6	107	%29, 0	
Ayan	Yanlış	156	%39, 2	274	%74, 3	$X^2=95, 543$ p=0, 000
	Doğru	242	%60, 8	95	%25, 7	
Seyfiye - İlmiye - Kalemeye	Yanlış	136	%34, 2	266	%72, 1	$X^2=110, 364$ p=0, 000
	Doğru	262	%65, 8	103	%27, 9	

Sancağa Çıkma	Yanlış	142	%35,7	263	%71,3	$X^2=97,348$ $p=0,000$
	Doğru	256	%64,3	106	%28,7	
Bağımsız Devlet	Yanlış	158	%39,7	288	%78,0	$X^2=115,718$ $p=0,000$
	Doğru	240	%60,3	81	%22,0	
Evrensellik	Yanlış	145	%36,4	279	%75,6	$X^2=118,883$ $p=0,000$
	Doğru	253	%63,6	90	%24,4	
Tanzimat Fermanı	Yanlış	158	%39,7	241	%65,3	$X^2=50,328$ $p=0,000$
	Doğru	240	%60,3	128	%34,7	

Bu bölümde tek tek tüm kavramların kazandırılma düzeylerine ilişkin analiz yapmak yerine, çarpıcı sonuçlar sunan örnekler üzerinden analizlere yer verilecektir.

Araştırmaya katılan 10. sınıf öğrencilerinin "Fütüvvet" kavramına verdiği cevapların doğruluk durumu ile genel okul türü arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X = 46,290$; $p=0,000 < 0.05$). Liseler grubunda öğrenim gören 10. sınıf öğrencilerinin bu kavramı 321'inin (%80,7) yanlış, 77'sinin (%19,3) doğru; Meslek liseler grubunda öğrenim gören 10. sınıf öğrencilerinin bu kavramı 356'sının (%96,5) yanlış, 13'ünün (%3,5) doğru olarak yerleştirdiği görülmektedir. Genel olarak her iki grupta yer alan öğrencilerin bu kavramı öğrenme düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan 10. sınıf öğrencilerinin "Miri arazi" kavramına verdiği cevapların doğruluk durumu ile genel okul türü arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=144,330$; $p=0,000 < 0.05$). Liseler grubunda öğrenim gören 10. sınıf öğrencilerinin bu kavramı 32'sinin (%8,0) yanlış, 366'sının (%92,0) doğru; Meslek liseler grubunda öğrenim gören 10. sınıf öğrencilerinin bu kavramı 171'inin (%46,3) yanlış, 198'inin (%53,7) doğru olarak yerleştirdiği görülmektedir. Bu kavramın öğrenilme düzeyinde meslek lisesi grubunda yer alan öğrencilere göre liseler grubunda yer alan öğrencilerin daha başarılı olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan 10. sınıf öğrencilerinin "Lonca" ile ilgili soruya verdiği cevapların doğruluk durumu ile genel okul türü arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X = 8,284$; $p=0,003 < 0.05$). Liseler grubunda öğrenim gören 10. sınıf öğrencilerinin bu soruyu 274'ünün (%68,8) yanlış, 124'ünün (%31,2) doğru; Meslek liseler grubunda öğrenim gören 10. sınıf öğrencilerinin bu soruyu 288'inin (%78,0) yanlış, 81'inin (%22,0) doğru olarak işaretlediği görülmektedir. Genel olarak her iki grupta yer alan öğrencilerin bu kavramı öğrenme düzeylerinin düşük olduğu görülmele birlikte liseler grubunda yer alan öğrencilerin meslek liseleri grubunda yer alan öğrencilere göre başarılı olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan 10. sınıf öğrencilerinin "Aydınlanma Çağı" ile ilgili soruya verdiği cevapların doğruluk durumu ile genel okul türü arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X = 109,843$; $p=0,000 < 0.05$). Liseler grubunda öğrenim gören 10. sınıf öğrencilerinin bu soruyu 64'ünün (%16,1) yanlış, 334'ünün (%83,9) doğru; Meslek liseler grubunda öğrenim gören 10. sınıf öğrencilerinin bu soruyu 191'inin (%51,8) yanlış, 178'inin (%48,2) doğru olarak işaretlediği görülmektedir.

Araştırmanın sonuca göre öğrencilerin beklenen kavramları kazanma düzeyleri not olarak değerlendirilirse zayıftır. Öğrencilerin en çok doğru yaptıkları eşleştirmeler %75,9 oranı ile

"Enderun", % 73, 5 oranı ile "Miri arazi", %62, 7 oranı ile "Panslavizm", %62, 1 oranı ile "Ferman" ve %56, 8 oranı ile "Reaya" kavramlarına ilişkin olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin en çok yanlış yaptıkları eşleştirmeler ise %89, 6 oranıyla "Hirfet", %88, 3 oranı ile "Fütüvvet", %78, 4 oranı ile "Esham", %71, 7 oranı ile "Tahrir" ve %69 oranı ile "Müsadere usulü" kavramlarına ilişkin olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin en çok doğru ilişki kurdukları kavramlar %66, 8 oranı ile "Aydınlanma Çağı", %63, 4 oranı ile "Siyasal Birlik", %62, 3 oranlarıyla "Divanhümayun" ve "Saltanat Sistemi" kavramlarına ilişkin olduğu sonucuna varılmıştır. En fazla yanlış ilişki kurdukları kavramlar ise; %73, 3 oranı ile "Lonca", %70 oranı ile "İltizam", %66, 6 oranı ile "Meşrutiyet", %65, 1 oranı ile "Derebeylik-Mutlak Otorite", %62, 6 oranı ile "Diplomasi" ve %61, 6 oranı ile "Parlamento" kavramlarına ilişkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerce verilen yanıtlar değerlendirildiğinde bütün kavramlarda liseler grubunda yer alan okul türlerinin meslek liseleri grubunda yer alan okul türlerine göre başarı oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. Liseler grubunda sorulara doğru yanıt verme oranı %50'nin altında olan kavramlar; fütüvvet, tahrir, muhtesip, hirfet, esham, lonca, iltizam, derebeylik- mutlak otorite, egemenlik hakları, Kanun-u esasi ve celali isyanları kavramlarıdır.. Meslek liseleri grubunda ise doğru cevap verme oranının % 50'nin üzerinde bir kavram olmadığı görülmektedir. Bu durum araştırmaya katılan 10. sınıflarda meslek liseleri grubunda yer alan öğrencilerin kavramları öğrenme düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir.

3.3. Araştırmaya Katılan 10. Sınıf Öğrencilerinin Kavram Eşleştirme ve Kavram Başarı Düzeylerinin Genel Okul Türlerine Göre Ortalamaları

Tablo-5: Kavram Eşleştirme ve Kavram Başarı Düzeylerinin Okullar Grubuna Göre Karşılaştırılması

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Kavram Eşleştirme Puanı	Liseler Grubu	398	63, 163	21, 404	27, 895	0, 000
	Meslek Liseleri Grubu	369	23, 291	17, 860		
Kavram Başarı Puanı	Liseler Grubu	398	62, 134	22, 953	23, 410	0, 000
	Meslek Liseleri Grubu	369	29, 468	14, 378		

Öğrencilerin kavram eşleştirme ve kavram başarı puanları okul türlerine göre ayrılarak tekrar incelenmiştir. Genel liselere giden öğrencilerin kavram eşleştirme puan ortalamaları 63, 163, meslek liselerine giden öğrencilerin ise 23, 291'dir. Bu sonuç; kavram başarı puanlarına da yansımıştır. Genel liselere giden öğrencilerin kavram başarı puanlarının ortalaması 62, 134 iken, meslek liselerine giden öğrencilerin 29, 468'dir. Genel liselere giden öğrencilerin meslek liselerine giden öğrencilere göre kavram kazanımlarında üstünlükleri görülmektedir. Meslek lisesi öğrencilerinin genel başarı düzeylerinin ciddi anlamda düşük olmasının; mesleki atölye derslerinin ağırlıklı olması, sınıf geçme

sisteminde alan/dal derslerinin etkili olması gibi nedenlerle mesleki derslere yönelip, tarih dersine gereken önemi vermedikleri yönünde yorumlanabilir.

3.4. Araştırmaya Katılan 10.Sınıf Öğrencilerinin Kavram Eşleştirme ve Kavram Başarı Düzeylerinin Okul Alt Türlerine Göre Ortalamaları

Tablo-6: Okul Alt Türlerine Göre Kavram Eşleştirme ve Kavram Başarı Düzeylerinin Karşılaştırılması

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Kavram Eşleştirme Puanı	Fen Lisesi	54	66, 255	18, 966	146, 809	0, 000
	Anadolu Öğretmen Lisesi	141	76, 399	17, 545		
	Anadolu Lisesi	150	58, 704	18, 357		
	Genel (düz) Liseler	53	37, 421	10, 904		
	Anadolu Teknik Lise	40	35, 278	18, 726		
	Teknik Lise	80	19, 931	17, 957		
	Endüstri Meslek Lisesi	47	13, 712	9, 612		
	Kız Meslek Lisesi	97	19, 645	12, 731		
	İmam Hatip Lisesi	25	32, 667	14, 102		
	Çok Programlı Lise	80	27, 778	21, 814		

Kavram Başarı Puanı	Fen Lisesi	54	75, 926	15, 182	122, 294	0, 000
	Anadolu Öğretmen Lisesi	141	70, 004	22, 853		
	Anadolu Lisesi	150	61, 216	16, 457		
	Genel (düz) Liseler	53	29, 745	12, 958		
	Anadolu Teknik Lise	40	30, 221	10, 698		
	Teknik Lise	80	23, 971	7, 356		
	Endüstri Meslek Lisesi	47	21, 527	7, 388		
	Kız Meslek Lisesi	97	29, 654	14, 052		
	İmam Hatip Lisesi	25	35, 882	14, 533		
	Çok Programlı Lise	80	37, 022	19, 423		

Alınan bu puanlar, gittikleri liselere göre ayrılarak tekrar incelenmiştir ve hem kavram eşleştirmede hem de kavram başarı puanlarında öğrencilerin gittikleri liselere göre anlamlı farklılıkların olduğu belirlenmiştir. Kavram eşleştirmede en başarılı olan öğrenci grubunun 76, 399

ortalama ile "Anadolu Öğretmen Lisesi" öğrencileri olduğu, bu öğrencileri, 66, 255 ile "Fen Lisesi" öğrencilerinin ve 58, 704 ortalama ile "Anadolu Lisesi" öğrencilerinin takip ettikleri belirlenmiştir. Diğer düz ve meslek liselerinin kavram eşleştirme başarı puanlarının 40'ın altında olduğu, en düşük puanı ise 13, 712 ortalama ile "Endüstri Meslek Lisesi" öğrencilerinin aldığı saptanmıştır. Alınan bu sonuçlar kavram başarı puanlarına da yansımıştır. Kavram başarı puanı en yüksek öğrenci grubu 75, 926 ortalama ile "Fen Lisesi" öğrencileri, bunu 70, 004 ortalama ile "Anadolu Öğretmen Lisesi" öğrencileri ve 61, 216 ortalama ile Anadolu lisesi öğrencileri takip etmektedir. Diğer düz ve meslek lisesi öğrencilerinin kavram başarı puanlarının 40'ın altında olduğu, en düşük başarı puanına ise 21, 527 ortalama ile "Endüstri Meslek Lisesi" öğrencilerinin sahip olduğu belirlenmiştir. Kavram bazında liseler arası kavram eşleştirme puanları incelendiğinde ise; tüm kavramların eşleştirilmesinde genel lise grubu öğrencileri, meslek lisesi grubu öğrencilerine göre istatistiksel olarak daha başarılıdır. Kavram başarı puanları incelendiğinde ise; genel lise grubu öğrencilerinin tüm konulara ilişkin meslek liseleri grubuna göre kavram başarı puanlarının istatistiksel açıdan anlamlı olarak yüksek olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin kavram eşleştirme ve kavram başarı puanları okul alt türlerine göre incelendiğinde de anlamlı farklılaşmalar olduğu belirlenmiştir. Genel liseler arasında kavram eşleştirmede en başarılı lisenin "Anadolu Öğretmen Lisesi", kavram başarı puanında ise "Fen Lisesi" olduğu saptanmıştır. Meslek liseleri açısından ele alındığında ise; meslek liseleri arasında da hem kavram eşleştirme de hem kavram başarı puanlarında anlamlı farklılaşmalar belirlenmiştir. Buna göre; kavram eşleştirmede en başarılı meslek lisesi öğrencilerinin "Anadolu Teknik Lisesi", kavram başarı puanında ise en başarılı "Çok Programlı Lise" öğrencileridir.

4. Sonuç ve Öneriler

2005 - 2006 eğitim - öğretim yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığının kademeli olarak uygulanmaya başlattığı "Yapılandırmacı Yaklaşımı" esas alan öğretim programları, 10. sınıf tarih dersinde 2009 - 2010 öğretim yılında uygulamaya konulmuştur. Bu öğretim yaklaşımının temellerinden biri de kavram öğretimidir. Araştırmanın bulgularına göre öğrenci bazında genel olarak kavram öğrenme düzeyinin düşük olduğu görülmüştür. Bu durum yapılandırmacı yaklaşımın henüz tam anlamıyla yerleşmediğinin bir göstergesidir.

Tarih ders kitaplarının isim ve kronoloji ezberlettirici mahiyette ve genellikle siyasi tarih öğretimine yönelik hazırlanmış olması, öğrencinin derse eğilimini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu yetmiyormuş gibi, öğretim yöntem ve teknikleri açısından bir zenginliğin olmaması da tarih derslerini sıkıcı, monoton ve verimsiz bir hale dönüştürmektedir. Bundan dolayı, öğrencilere kavramları öğretmek ve kalıcılığını sağlamak çok zor olmaktadır.

Bu konuda karşılaşılan bir başka problem de zamanın kısıtlı oluşu ve bu dar zamanda öğretilen kavramları pekiştirmek için tekrar veya örnekleme gibi uygulamalara gidilememesidir. Bu yüzden, kavramlar arasında bağ kurulamamakta, öğrenilen kavramların kalıcılığı sağlanamadığından, kısa süre sonra unutulmaktadır.

Özellikle soyut ve karmaşık kavramların verilmesi sırasında öğretmenler, kavramları öğrencilerin algılayabilecekleri şekilde somutlaştırıcı örnekler vererek veya konuyu basite indirgeyerek bu zorluğu aşabilirler.

Kavram Ağı, Anlam Çözümleme Tablosu, Kavram Haritası gibi grafik materyaller ile kavram öğretiminde uygulanabilecek farklı yöntem ve tekniklerin uyarlandığı örnekler doğrultusunda öğretim faaliyetini kolaylaştırmak mümkün olacaktır.

Tarih disiplininin temeli kavramlara ve kavram öğretimine dayanır. Kavramların, terimlerin, tabir ve deyimlerin yerli yerine oturtulmadığı, zamanında ve tam olarak karşılıklarının verilmediği bir tarih dersinden verim elde etmek son derece zor olacaktır. Bu zorluğu ortadan kaldırmak, tarihi ve tarih derslerini sevdirmek, öğrenciyi belirlenen amaç ve hedefler doğrultusunda eğitmek ve yönlendirmek bir tarih öğretmenin temel görevlerindedir.

Bu yapılmadığı takdirde, yıllardır eleştirilen yöntem ve metod kısırlığı, derse karşı ilgisizlik, başarı düzeyinin istenilen seviyede olmaması gibi olumsuzluklar daha çok dile getirilecektir. Tarih eğitimi ve öğretimini istenilen düzeyde görmek istiyorsak, bu alanda geliştirilen yenilikler, kendimizi geliştirme gerekliliği unutulmadan, derhal uygulama alanına aktarılmalıdır.

Bu değerlendirmeler doğrultusunda tarih ve tarih öğretiminin içinde olan araştırmacı, eğitimci ve ders kitabı hazırlayanlara şu önerilerde bulunulabilir:

- ✓ 10 sınıf tarih programında yer alan ve öğrencinin daha önce İlköğretimde "Sosyal Bilgiler" dersinde ve 9. Sınıf "Tarih" dersinde görmediği kavramları öğrenme düzeylerinin oldukça düşük olduğu görülmüştür. Bu nedenle kavram öğretiminde hedeflenen başarıya ulaşmak için, öğrencinin bilgisi ve kavramları kendisinin keşfedeceği ve yapılandıracağı bir öğrenme ortamı hazırlanmalıdır. Bu amaçla kullanılacak öğretim yöntem ve teknikleri iyi seçilmelidir.
- ✓ Tarih öğretmenleri, derslerinde öğrencilerin derse karşı ilgisini arttıracak yöntem ve tekniklere, ders araç ve gereçlere, eğitim teknolojilerine daha çok yer verilebilir. Özellikle meslek liselerinde öğrencilerin, tarih dersindeki kavramları öğrenmeleri kolaylaştırmak için, onlara tarihin amacının ve önemini doğru bir şekilde vererek hangi tarihsel kavramın neden öğretildiği hangi olayı algılamada ve çözümlemede işe yarayacağı örneklendirilmelidir.
- ✓ Meslek liselerinde tarihin zor ve ezber bir ders olmadığı kavratılmalı bunun için bulmacalara dayalı etkinlikler yapılmalıdır.
- ✓ Öğretmen tarafından sınıf seviyesine göre kavramın zorluk tespiti yapılmalıdır. Meslek liselerinde ve özellikle bu grubun içerisinde yer alan kavram algısının daha düşük olduğu "Endüstri Meslek Liselerinde" öğretmen zor olan ve karmaşık kavramları verirken öğrencinin algılamasını kolaylaştırmak için somutlaştırılarak örneklendirmelidir.
- ✓ Araştırmada ortaya çıkan bir sonuç ise tüm öğrencilerin Osmanlı Türkçesine ait ve fazla kullanılmayan 10. sınıf kavram ve terimleri öğrenmekte zorlandığıdır. Bunun için ünite başlarında bu kavramların karşılığı yazılmalıdır. Zor öğrenilen kavramları yine hazırlık soruları ile kolay olarak öğretmeyi amaçlayan yönlendirici hazırlık soruları oluşturulmalıdır. Öğrencilerin bu kavramları ezberleme yoluna gitmesi önlenmelidir. Günlük yaşamda kullanılmayan kavramları öğrenmek zorken, günlük yaşamda kullanılan kavramlarda ise kavram yanlışlığı tehlikesi

oluşmaktadır. Araştırmada ortaya çıkan bir sonuç ise Avrupa tarihiyle ilgili olarak ilk kez karşılaşılan örneğin "Merkantilizm" ve "Makyavelizm" kavramların öğrenme düzeylerinin düşük olduğudur. Bunun nedeni öğrencilerin bu kavramları birbiriyle karıştırması ve öğrencinin karşısına bu kavramların çok az çıkmasıdır. Buna bağlı olarak ilköğretim "Sosyal Bilgiler" dersinde de öğretilen kavramların öğrenme düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür. Öğrencilerin yazımı birbirine yakın olan veya aynı konu içerisinde geçen kavramları karıştırdığı açıktır. Bunun nedeni kavramı sadece duymuş ya da yüzeysel olarak öğrenmesidir.

- ✓ Ünite ve konu başlarında o konuyla ilgili kavramların öğrenci zihnindeki durumunu tespit etmek amacı ile beyin fırtınası yapılarak öğrenci zihnindeki kavramın varoluş şekli ortaya konularak yanlış bilinen kavramlar belirlenmeli bunlar üzerinde daha çok durulmalıdır.
- ✓ Genel olarak tarihsel bir konuda görüş belirten herkesin konuşmalarında kullandığı kavramları niçin kullandığını bilmesi gerekir. Zira tarih sadece tarih öğretmenlerinin değil herkese açık bir alandır.
- ✓ Günlük yaşamda televizyon, film, dizi ya da programların etkisi ile zihinde yanlış oluşan kavramlara örnek verilerek ve doğrusu ile karşılaştırma yapılarak öğretim yoluna gidilmelidir. Yine tarihle ilgili televizyon tartışmalarında kullanılan tarih kavram ve terimlerinin yerinde kullanılıp kullanılmadığı ile ilgili öğrencilerden çalışma yapmaları istenebilir.
- ✓ Tarih kavramlarının doğru bir şekilde oluşmasında öğretmenin etkisi yadsınamayacak derecede olduğu için öğretmenler kavram haritası kullanmaya özendirilmelidir. Yapılandırmacı yaklaşımlara uygun etkili bir öğretimin olabilmesi için öğretmenlerin kavramların özelliklerini, kavram öğretim ve öğreniminin nasıl yapıldığını, hangi süreçlerin gerçekleştiğini ve öğrencilerin önceden sahip oldukları bilgiler 10. sınıf tarih ile ders programında öğrencilere kazandırılması hedeflenen kavramlar arasında nasıl bir ilişki kuracağını bilmesi gerekir.
- ✓ Öğrencilere kavram öğretilirken bilgisayar, slayt, projeksiyon ve akıllı tahta gibi her türlü teknolojiye faydalanılmalıdır.
- ✓ Tarih kavram ve terimlerinin ders kitabında ilk geçtiği yerde ilk geçtiği yerde parantez içerisinde tanımının verilmesi öğrencilerin kavramlara aşinalık kazanmasında etkili olacaktır.
- ✓ Tarih kavramlarının çok geniş bir alan olduğu sadece ders kitaplarındaki kavramların öğretilmesinin yeterli olmayacağı bilinmelidir. Bu yüzden araştırmaya dönük ders dışı etkinlikler yaptırılmalıdır. Öğretmenler öğrencilerden konu içinde geçen kavramları gösteren kavram haritaları yapmalarını isteyebilir. Meslek liselerinde de önce kavram haritaları vererek kavram haritaları üzerinde uygun eşleştirmeler yaptırmaya çalışılabilir. Yine öğrencilere proje ödevleri konuyla ilgili bir kavram haritası hazırlama şeklinde düşünülmesi kavram öğretme açısından faydalı olacaktır.
- ✓ Yapılandırmacı anlayışın tarih eğitimi geleneksel anlayıştan ayırarak tarihsel düşünme, tarih bilinci oluşturma ve tarihsel kavrama anlayışı üzerine kurulu olduğu göz önüne alınarak, öğrencileri fazla bir anlam ifade etmeyen tarih bilgisi yağmuruna tutmak yerine yapılandırmacı eğitimin gereği olarak tartışan, düşünen, eleştiren ve fikir yürüten bireyler haline getiren etkinlikler yapılmalıdır.

- ✓ Okul türü fark etmeksizin öğrenilen her kavramın bundan sonraki yaşamın her alanında kullanılacağı unutulmamalıdır. Herkesin tarihçi kesildiği bir ortamda yanlış kurgulanmış kavramlar üzerine dayalı bir tartışmadan hiçbir sonuç çıkmayacağı bilinmelidir.
- ✓ Ders kitaplarında kavram haritaları kullanılırken ve tasarlanırken eksik yapılandırmaya yer verilmemesi için çalışılmalıdır. Bu tarzda oluşan kavram haritalarının öğrencilerin zorlanmasına ve kavram haritalarının kullanımından soğumasına neden olmaktadır.
- ✓ Kavrama dayalı çoktan seçmeli soruların çözümünde öğrencilerin tüm sorunun altını çizme alışkanlığını bırakarak öğrenciye soru kökeninde geçen kavramı tespit edip zihninde canlandırmasının ya da karşılığını düşünmesinin o soruyu çözmenin temel prensibi olduğu gösterilmelidir.
- ✓ Yapılandırmacı eğitim anlayışına dayalı yeni tarih ders programlarının doğru ve etkili uygulanabilmesi için başta öğretmenlerin değişime hazır olmaları sağlanmalıdır. Eğitimin tüm bileşenleri değişime ve gelişime hazır hale getirilirse programın uygulanabilirlik alt yapısı sağlanmış olur. Bunun için üniversitelerde tarih eğitimiyle ilgili yapılan araştırmalar ve sonuçları eğitim- öğretimin temel uygulayıcısı olan öğretmenlerle paylaşılmalıdır. Bu paylaşım için öğretmen ile akademik dünyanın paylaşım içinde olacağı hizmet içi eğitim ve seminerleri yapılarak bunların devamlılığı sağlanmalıdır.

Kaynakça

AKTEKİN, Semih; "Türkiye'de Tarih Eğitimi", *Çok Kültürlü Bir Avrupa İçin Tarih ve Sosyal Bilgiler Eğitimi*, Harf Eğitim Yayıncılığı, Ankara, 2009.

CANDAN, Ahmet Sait; *Tarih Öğretim Yöntemleri*, (Ed. Editörler: M. Demirel - İ. Turan), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2009.

ÇOBAN, Bilal; "Öğretim Tekniği Olarak Kavram Haritalarının Atletizm Dersinde Kullanılması", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 17, Sayı 1, 2007, 161171.

DEMİRCİOĞLU, İsmail; *Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2010

DİLEK, Dursun; *Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi*, Nobel Yayın, Ankara, 2007

DİNÇ, Erkan; "Tarih Eğitimcilerinin Mevcut Lise Tarih Müfredat Programı ve Tarih Öğretiminin Amaçları Hakkındaki Görüşleri", *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 2, 2006, 263-276.

GÖMLEKSİZ, M. Nuri - Kan, Ayşe Ülkü; "Yeni İlköğretim Programlarının Dayandığı Temel İlke ve Yaklaşımlar", *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 2007.

KÖKSAL, Hüseyin; "Tarih Öğretiminde Tarihsel Düşüncenin İki Felsefi Dayanağı", *Milli Eğitim*, Sayı 175, 2007, 230-235.

KORKMAZ, Zeynep; Gramer Terimleri Sözlüğü, *TDK Yay., Ankara*, 1992.

KÜLTURAL, Zuhâl; " Dilbilgisi Terimleri Sözlükleri ve Terimlerin Kullanımında Görülen Aksaklıklar", *Turkish Studies*, Volume 4/8 Fall 2009, 383-394

OCAK, Gürbüz - Yurtseven, Ramazan; "Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımına Göre Değerlendirilmesi, Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımına Göre Değerlendirilmesi", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 22, 2009.

ÖZŞAHİN, Ömer Cihan; Ortaöğretim Tarih Derslerinde Yapılandırmacı Öğretim Yaklaşımıyla Modellenmiş Etkinliklerin Öğrencilerin Kavram Kazanma Düzeylerine Etkisi, (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*), *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, 2008.

TOPALOĞLU, Ahmet; *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1989

ULUSOY, Kadir; "İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Laiklik Kavramının Öğretimi İle İlgili Görüşleri", *Millî Eğitim*, Sayı 185, 2010, 300-312.